

BUKS – Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur

Nr. 64 2020 • Årgang 37 • ISSN online 2446-0648 • www.buks.dk

Ditte Andreassen og Helle Hovgaard Jørgensen

Med Nour i børnehave og Mustafa i kiosken – ethnicitet og kulturmøder i billedbøger for børn

Resumé

Artiklen undersøger, hvordan børnesyn og kulturforståelse spiller ind i fremstillinger af kulturmøder i dansk børnelitteratur i det 21. århundrede, her gennem analyse af billedbøgerne *Nour og Noras første dag i børnehave* og *Mustafas Kiosk*, samt inddragelse af andre relevante værker. Med kulturmøder i børnelitteraturen som omdrejningspunkt befinder vi os i krydsfeltet mellem sociologi og anvendt børnelitteratur, og med dette kultursociologiske perspektiv vil analysen af billedbøgerne vise, at selv med de bedste intentioner risikerer tilsyneladende inkluderende fortællinger at indeholde selvmodsigelser og utilsigtede stereotyper. Man kan sige, at artiklen grundlæggende tager form som en undersøgelse af, hvad det, vi her kalder en *inkluderende fortælling*, egentlig er. Eftersom billedbøger som litterært medie betjener sig af både verbale og visuelle virkemidler vil analysen tilsvarende omfatte såvel illustrationer som tekst.

Nøgleord

anvendt børnelitteratur; kulturmøder; kulturforståelse; diversitet; børnesyn

»One of the places that racism hides –
and one of the best places to oppose it
– is in books for young people«
(Nel 2018, s. 1).

Kultur møder i dansk børnelitteratur

For en dansker kan det forekomme polemisk og endda provokerende, når Philip Nel her anfører, at der gemmer sig racisme i litteratur for børn. Hvad mener han med det og hvordan kommer det til udtryk? I nyere dansk børnelitteratur findes vel næppe intentioner om at være hverken implicit eller eksplicit racistisk? Ikke desto mindre har børnelitterære klassikere været under beskyldning for racisme. Heftige mediedebatter har raset om Astrid Lindgrens Pippi og hendes far og om Halfdan Rasmussens børnerim (Villadsen 2013; Christensen 2014; Nielsen 2019; Olsen 2019); men også nyere danske børnebøger som Jakob Martin Strids *Mustafas Kiosk* har været genstand for debat om racistiske undertoner.

Nel peger på en central problemstilling i det 21. århundredes multietniske samfund, der drejer sig om, hvordan etnisk diversitet fremstilles i børnebøger. Denne artikel har fokus på billedbøger; litteratur, der med de yngste som målgruppe, typisk vælges af voksne. Det er derfor vigtigt at være i stand til at reflektere over, hvordan kultur møder og børnesyn formidles i billedbøgerne.

Det er denne artikels udgangspunkt, at såvel voksnes syn på børn som kulturelle forforståelser over indflydelse på børnelitterære kultur møder på både et æstetisk og interkulturelt plan, og at der er et behov for at undersøge, hvordan børnesyn og kulturforståelse spiller ind i fremstillinger af kultur møder i dansk børnelitteratur i det 21. århundrede; her gennem analyse af billedbøgerne *Nour og Noras første dag i børnehaven* og *Mustafas Kiosk*, samt inddragelse af andre relevante værker.

For det første forstår vi billedbogen som et kulturelt objekt, hvor det implicite børnesyn vil være centralt for vores undersøgelse, og for det andet vil det være nødvendigt at indkredse, hvad vi forstår ved kulturforståelse og kultur møde. Vi tager derfor udgangspunkt i et antropologisk kulturbegreb (Juncker 2006; Jensen 2018) samt i børnelitterær teori med fokus på billedbogen som et æstetisk udtryk og et kulturelt objekt (Nikolajeva 2004; Christensen 1999; Nel 2018). Begrebet børnesyn anvendes i artiklen i betydningen »forståelse af børn, barndom og børneopdragelse«.

Med kultur møder i børnelitteraturen som omdrejningspunkt befinder vi os i krydsfeltet mellem sociologi og anvendt børnelitteratur, og med dette kultursociologiske perspektiv vil analysen af billedbøgerne vise, at selv med de bedste intentioner risikerer tilsyneladende inkluderende fortællinger at indeholde selvmodsigelser og utilsigtede stereotyper. Man kan sige, at artiklen grundlæggende tager form som en undersøgelse af, hvad det, vi her kalder en *inkluderende fortælling*, egentlig er. Eftersom billedbøger som litterært medie betjener sig af både verbale og visuelle virkemidler vil analysen tilsvarende omfatte såvel illustrationer som tekst.

Kultur, børnesyn og børnelitteratur
Kulturforståelser – forståelse af kulturer

Kultur er et komplekst begreb, som vi kort vil indkredse for at sætte en ramme for artiklens måde at forstå kultur på. »Kultur« kan betragtes som en to-delt størrelse, hvor der sondres mellem det »snævre« og det »brede« kulturbegreb. Det »snævre« kulturbegreb knytter an til det æstetiske, dvs. litteratur, kunst, film etc, mens det »brede« beskriver »levet liv«, og altså primært er et sociologisk begreb. Johan Fjord Jensen samler disse to aspekter i det dobbelte kulturbegreb, som også kan beskrives som hhv. »haven« (det snævre) og »væren« (det brede), mens Christian Jantzen, med udgangspunkt i bl.a. sociolog Pierre Bourdieu, udvider med dimensionen »gøren«, til det *pragmatiske* eller *performative* kulturbegreb; altså kultur som praksis og som noget der hele tiden skabes mellem mennesker, og dermed er dynamisk og relativt (Sørensen, Høystad, Bjurström & Vike 2010, s. 41). I en sammenhæng hvor det drejer sig om billedbøger, der oftest vælges og læses højt af voksne for børn, er det væsentligt at være opmærksomme på, hvad det er for en kultur, der skabes i triaden barn, voksen og bog. Kulturforsker Iben Jensen kan supplere forståelsen af det pragmatiske kulturbegreb, idet hun opererer med tre kulturbegreber. Det første er det »beskrivende«, kulturbegreb, hvor kultur forstås som »væren«. Det er de »store fortællinger« om et land med fokus på fællestrækkene og i den betydning tænkes kultur som essentialistisk og dermed som noget, der er i det enkelte menneske. Med det andet kulturbegreb forstås kultur som betydningssystemer og her drejer kultur sig om, hvordan folk skaber mening med deres tilværelse. Det er således et konstruktivistisk kulturbegreb i lighed med det tredje kulturbegreb, hvor kultur forstås som praksis og »gøren« og formes af menneskers hverdagspraksisser (Jensen 201, s. 29). Det andet og det tredje kulturbegreb hører under Jantzens pragmatiske tilgang, og i artiklens undersøgelse er vi opmærksomme på konsekvenserne af at arbejde med hhv. en *beskrivende* og en *pragmatisk* kulturforståelse.

Jensen fremhæver, at sociale kategorier som køn, etnicitet og hudfarve er magtfulde, fordi inddeling i - og navngivning af kategorier, er grundlæggende for menneskers måde at forstå verden på. Her henviser Jensen til begrebet intersektionalitet, som udtrykker, at de forskellige sociale kategorier altid vil krydse hinanden. Forskning viser således, at man aldrig kun »gør« én social kategori ad gangen; en pige adopteret fra Kina vil fx altid være både barn, etnisk asiat, kulturdansk og pige, hvor samspillet mellem kategorierne afgøres af den sociale kontekst. Det er de forhold det pragmatiske kulturbegreb beskriver (ibid. s. 57-67). Men i vores dagligdag – og i antropologiens historie – er det beskrivende kulturbegreb almindeligst anvendt. Med et sådant kulturbegreb bliver kompleksiteten i ovenstående eksempel et problem, fordi en essentialistisk forståelse af kultur vil være udfordret af, at der kan være flere dimensioner ved kultur. Problemet med en sådan kulturforståelse er, at mennesker generelt kan reduceres til endimensionelle billeder, og dermed forstærkes en etnocentrisk verdensopfattelse, der muliggør en modsætning mellem *dem* og *os*. De fleste kulturer er grundlæggende etnocentriske, i den forstand at vi, bevidst eller ubevidst, bruger vores egen kultur og livsform som målestok for, hvordan alle bør leve. Som begreb anvendes etnocentrisme oftest kritisk, og kommer bl.a. til udtryk i den *kulturevolutionisme*, som har domineret den vestlige virkelighedsopfattelse i århundreder; ideen om, at det vestlige demokrati er det højeste niveau på den kulturelle »udviklingstrappe« (ibid. s. 26).

Når denne opfattelse accepteres og internaliseres af andre kulturer, og understøttes af både masse- og finkultur, fx via fravær af farvede karakterer i film og litteratur, opfattes hvidhed ifølge Philip Nel til sidst som objektivitet, »...*the non-color of all humankind*«, med det implicite budskab, at alle de andre »farver« ikke er en del af menneskeheden (Nel 2018, s. 131). Det er selvsagt problematisk for børn med en anden hudfarve end hvid at vokse op i en vestligt orienteret kultur, hvis præmissen er, at det er 'hvidhed' der dominerer og i den forlængelse er det værd at undersøge, hvordan populære billedbøger for børn fremstiller forskellige hudfarver.

Børnelitteratur, børnesyn og »censur«

Debatten om børnelitteratur præges af modsatrettede tanker om, hvad der er »godt for børn«. Historisk set er det ikke nyt. Angsten for at »mis-danne« børn spiller givetvis ind, når den dikotomiske tanke om børn som væsensforskellige fra voksne sætter børnelitteraturen uden for litterær kategori og fortsat præger parametrene for, hvad der regnes for »god litteratur« for børn. Det til trods for et gradvist paradigmeskift, bl.a. med 1990'ernes bølge af mere eksperimenterende og mindre adaptive billedbøger (Christensen 2003). Angsten har rødder i oplysningstanker, industrialisering og etableringen af et borgerligt samfund. I det førindustrielle samfund, hvor barndommen som særskilt periode var begrænset til de første få leveår var billedet af det »djævelske« barn, som skulle afrettes, fremherskende. Sidenhen opstår ideen om barnet som uskyldsvæsen med to forskellige metaforer; John Lockes om barnet som en tom tavle, og Rousseaus tanke om det uskyldige »frø«, der skal beskyttes. Synet på barnets væsen som grundlæggende farligt og »dyrisk« består parallelt med ideen om det uskyldige barn; et dobbelt børnesyn som et fikserbillede (Ambjörnsson 1981). Op gennem det 20. århundrede råder udviklingspsykologiens syn på børn som *becomings* frem til 1990'erne, hvor barndomssociologien med opfattelsen af børn som *beings* og grundlæggende kompetente individer i egen ret efterhånden vinder frem (Kampmann 2003). Beth Juncker peger på, hvordan frygten for barnets irrationelle vilje stadig spøger i moderne didaktik, samt at moderne pædagogiske udviklingsstrømme ikke har rykket grundlæggende ved den asymmetriske lære-relation mellem børn og voksne, og at ovenstående paradoksale, men parallelt eksisterende, børnesyn fortsat påvirker vores tilgang til børn og paradigmer omkring børnekultur og -litteratur (Juncker 1998, s. 78).

Børnelitterat Nina Christensen peger på tre grundlæggende tendenser i voksnes tilgange til børnelitteratur, hvor én drejer sig om, at børn skal beskyttes og ikke bør udsættes for »skræmmende« eller »grænseoverskridende« indhold. En anden tendens er, at litteraturen primært og helst skal opdrage og lære barnet om gældende normer og den sidste tendens Christensen peger ud er, at børn er robuste og skal ligesom voksne udfordres gennem litteraturen. Fælles for de tre opfattelser er, at voksne *vil* noget med børn, og har stærke holdninger til børnelitteraturens rolle i børns dannelse og udvikling. Ifølge Christensen er det derfor vigtigt at huske, at børns adgang til litteratur, særligt for de yngstes vedkommende, til hver en tid går gennem adskillige voksne filtre (Christensen 2014). Det bliver tydeligt, når forlag fx vælger at ændre i ældre børnelitteratur med henvisning til at tiden er løbet fra specifikke konfigurationer, billeder eller sprogbrug, og dermed korrigerer værker, hvor børn er målgruppen. I maj 2019 blev Halfdan Rasmussens børnerim genudgivet. Gyldendal havde valgt at udelade otte rim, heriblandt *Lille negerdukke*. Udgivelsen igangsatte en heftig debat,

hvor mange synspunkter gjorde sig gældende. Forfatterens datter kritiserede blandt andre forlagets beslutning (Nielsen 2019), og de sociale medier glødede af forsvar for digtenes uskyld og fordømmelse af det, der blev kaldt Gyldendals »censur«. Heroverfor argumenterede andre, at børn ikke skal eksponeres for udtryk som »neger«, fordi det er udtryk for en strukturel racisme, der ikke hører hjemme i nutidig børnelitteratur (Olsen 2019). Christensen sætter spørgsmålstegn ved, om det overhovedet giver mening at kalde redaktionelle ændringer, som kan have mange årsager, for »censur«, når det, som hun pointerer, er et grundlæggende vilkår, at voksne i vidt omfang styrer, hvilken litteratur børn får adgang til (Christensen 2014). I »censur-diskussionen« peger Philip Nel på et tredje perspektiv, idet han argumenterer, at redigering af enkelte ord eller billeder ikke nødvendigvis ændrer en bogs indhold, men tværtimod kan bidrage til en mere skjult racisme: *»At fjerne racistisk indhold er svært, måske endda umuligt. Hvis du bare fjerner nogle krænkende ord, vil den kolonialistiske ideologi højst sandsynligt stadig være der«*. (Rasmussen 2018) Nels holdning er, at vi i stedet skal lære at *»...læse med ubehag«* og inddrage børn i samtaler om racisme. Nels argumentation imod »censur« er dermed ikke som forsvarerne af Halvdans »negerdukke«, at børn er uskyldige, men tværtimod at børn fra en tidlig alder er kompetente og racebevidste individer (Nel 2018, s. 67-106). Det leder os frem til vores undersøgelses omdrejningspunkt: hvordan divergerende forståelser af børn og kultur påvirker, hvad der anses for god og »passende« læsning for børn; herunder de fremstillinger af forskellige kulturer de møder i litteraturen.

På den baggrund vil vi i det følgende foretage en analyse af to udvalgte eksempler på billedbøger, som forsøger at skabe inkluderende fortællinger.

Hvad er kulturforståelse og inkluderende fortællinger i billedbogen?

Nour og Nora: Det idealiserede kulturmøde

Nour og Noras første dag i børnehave (2018) af Camilla Kaj Paulsen skriver sig ind i en lang litterær tradition af billedbøger med afsæt i barnets nære hverdag. Paulsen er kultursociolog, og har et udtalt pædagogisk formål med bogen som et redskab til samtale om kulturmøder, da hun savnede småbørnsbøger om emnet. Fortællingens hovedpersoner er to piger, Nour og Nora, der er naboer i samme etagebyggeri. På forsiden ses en lyshåret pige i forgrunden og bag hende en sorthåret pige og hendes far på cykel (fig. 1).

Fig 1: Forside fra *Nour og Noras første dag i børnehave* (Paulsen 2018)

Pauline Drasbæks illustrationer er en blanding af digital tegning og collage, med gennemgående lyse farver og enkelt udtryk med fokus på karakterernes ansigter. Billeder og tekst – tilsammen ikonoteksten – samarbejder symmetrisk, og illustrationerne fremstår primært som dekorativt bagtæppe for handlingen. Bogen er det, Maria Nikolajeva kalder mimetisk, hvilket vil sige, at vi opfatter fortællingen som en direkte afbildning af virkeligheden (Nikolajeva 2004). Navne og hudfarve indikerer, at de to piger har hver sin etniske og kulturelle baggrund, hvilket bekræftes af bl.a. Nours libanesiske yndlingsang og bogens indledende introduktion til den voksne læser, som er en slags »brugsanvisning«, der instruerer den voksne i læsning af bogen, samt forklarer temaet kulturmøder: »Forskning viser, at børn helt ned til et halvt år registrerer forskellige hudfarver. [...] Derfor er det vigtigt, at man taler med små børn om kulturforskelle og -ligheder for at normalisere dét at have forskellige kulturer« (Paulsen, 2018). Ligeledes afsluttes bogen med aktivitetsforslag med fokus på diversitet, som at fejre forskellige kulturers højtider, som fx Eid. Intentionen er velment, men hvilke konsekvenser har det, når fremstillingen er båret af ét bestemt budskab og tema, og både formål, billeder og tekst entydigt peger i samme retning?

Fig. 2: Illustration fra *Nour og Noras første dag i børnehave* (Paulsen 2018).

Vi følger de to pigers første dag i børnehave, hvor pigerne oplever kulturelle og ydre forskelle; som da de ikke kan finde en dukke, der ligner Nour og »maler« en brun dukke til Nour (fig. 2), eller tegner og skal blive enige om betegnelsen for »hudfarve« – for hvad skal farven hedde, når ikke alle har samme hudtone (fig. 3)? Dette og flere spørgsmål, som »...har du en dukke, der ligner dig?« stilles undervejs til barnelæseren. Trods små kurrer på handlingstråden har samtlige scenarier en harmonisk udgang. En potentiel konflikt, da Nour synes Noras madpakke lugter, afværgeres straks af en voksen, og pigerne ender med at smage på hinandens mad. Deres spirende venskab understøttes af pigernes eksemplarisk fordomsfrie mødre, der

dog ikke har en stor rolle i fortællingen, der primært udspilles i daginstitutionen. Det faktum, at heldagsbørnehaven som naturlig livsfase er knyttet til den skandinaviske kultursfære, snarere end den libanesiske, tematiseres til gengæld ikke.

Fig. 3: Illustration fra *Nour og Noras første dag i børnehave* (Paulsen 2018).

Trods sit nutidige visuelle udtryk vækker *Nour og Noras* struktur og indhold minder om ældre udgivelser. Dens enkle, episodiske opbygning og hverdagstema ligner bøger som Thea Bank Jensens *Trine kan...* (Jensen 1955), som har tilsvarende dialog-bokse, der var meget moderne på sin tid. Barnets hverdag som tema beskrives af Christensen som dominerende i børnelitteraturen førhen, ud fra forestillingen om, at børn tiltrækkes af og bedst kan forholde sig til det genkendelige (Christensen 2003, s. 71).

Idyllen og den didaktiske tone peger ligeledes bagud med et implicit syn på barnet som et ufærdigt uskyldsvæsen, der skal skånes for det potentielt konfliktfyldte; en *becoming*, der med kyndig vejledning kan blive et godt menneske, men som ikke tiltros de »rette« selvstændige slutninger. Er det fx realistisk, at Nour erkender, at hun ikke er »...hudfarvet«; og at hun og Nora ønsker at male dukken brun? Undersøgelser peger på det modsatte; som Hassan Preislers kortfilm *Dukketesten* fra 2008, hvor 41 »brune« danske børn bedes vælge mellem en brun og en lys dukke. 90% vælger den lyse, trods deres identifikation med den brune dukke; ifølge den postkoloniale forsker Frantz Fanon skyldes det »...internaliseret xenofobi«, hvor børnene overtager det danske samfunds negative ideer om dem (Preisler 2008).

Paulsen lægger ikke skjul på bogens intention eller tematik, men skærer pointen skarpt ud. Nour og Nora udspiller, hvad der kan kaldes et idealiseret kulturmøde; hvor begge parter er åbne og oprigtigt interesserede i hinandens kultur. Forskelle som madkultur eller højtider fremhæves som noget positivt og eksotisk, mens andre mere underliggende eller konfliktpotentielle forskelle, som familiekultur og selvbilleder ignoreres eller bagatelliseres.

Her opstår et paradoks i børnesynet, når bogens forord som nævnt pointerer, at selv helt små børn agerer ud fra hudfarve, mens fortællingen viser to børn blottet for kulturelle fordomme.

Kulturbegrebet er primært beskrivende; i situationer som dukkelegen skildres kultur som noget essentielt, Nour fremhæves som det »anderledes« og Nora som den tolerante og inkluderende, skønt pigerne forsøges fremstillet som ligeværdige hovedpersoner. Enkelte scener afviger fra den lidt skematiske struktur og tilføjer lidt flere dimensioner til billedet af karaktererne, som først i bogen hvor Nour trøster Nora efter afskeden med deres mødre og magtbalancen derfor ændres, og hvor pigerne jævner intersektionalitet ikke først og fremmest »gør« »brun og hvid«, men i højere grad agerer den sociale kategori barn eller pige, hvilket peger på en mere pragmatisk kulturforståelse (Jensen 2018).

Bogens simplificering og stilisering af dilemmaer og figurer kan skyldes den instrumentelle tilgang til børnelitteratur; at bogen som »redskab« er uden for litterær kategori, og at alle fortællingens elementer derfor underordnes budskabet. Ifølge Christensens tendenser indtager Paulsen en både opdragende og beskyttende position, hvor barnet skal påvirkes i en hensigtsmæssig retning, som i dette tilfælde er en mellemfolkelig forbrødring, hvor konflikter samtidig idylliseres og barnet opfattes som det uskyldige »frø«, de voksne omkring barnet har til opgave at få til at spire og gro med den »rette næring«. Metaforen peger tilbage på den asymmetriske lære-relation mellem børn og voksne.

I den følgende analyse ser vi nærmere på en anden tendens i billedbøger for børn. Den falder ind under Christensens kategori for børnelitteratur, der er mere udfordrende og opfatter barnet som kompetent og grundlæggende ligeværdigt. Spørgsmålet er, hvad der udfordres og i hvilken forstand børnene forventes at være kompetente.

Mustafa og Ali: Racisme eller »kærligt sjov«?

Jakob Martin Strid har skrevet og tegnet *Mustafas Kiosk* (1999), som er en samling børnerim, spændende fra det fjollede-klamme med en skibakke af snot og fodbad i biksemad, over »bagvendt«-humor hvor fiskefabrikken laver fisk, som sættes ud i havet, til melankolske stemningsbilleder af en by på havets bund og fuglene i *Tågelandet*. Vi vil fokusere på de to rim i samlingen, som indeholder etniske kulturmøder, *Mustafas Kiosk* (s. 24) og *Alis far* (s. 16).

Nonsens-humoren er gennemgående i bogen, og de håndtegnede tuschstreger er farverige og detaljerede i en tegneserie-inspireret stil med overdreven mimik og ofte surrealistiske scenarier, hvor virkelighed og fantasi smelter sammen i både tekst og billede. Hvor ikonoteksten i Nour og Nora overvejende er symmetrisk opbygget, er samspillet mellem tekst og billeder generelt mere komplekst hos Strid. Illustrationerne veksler mellem det, Nikolajeva kalder et ekspanderende og et symmetrisk samspil med teksten. Som i titel-digtet om Mustafa i kiosken, hvor kioskejeren afbildes som en karikatur af en araber-sultan med turban, øring og guld tand, og illustrationen både bekræfter og udvider teksten:

*Mustafa har turban på
og øring og guld tand
I det fjerne land han kommer fra
var han en mægtig sultan*

Her starter teksten mimetisk, men tilføjer, at Mustafa engang var noget andet end kioskejer og at han kommer fra et fjernt land. Ekspansionen fortsætter med følgende rim:

*Mustafa har engang
hugget hovedet af en mand
så det faldt rigtigt af og blødte
– historien er skam sand*

Fig 4: Illustration fra Mustafas Kiosk (Strid 1999)

Karikaturen er rimets primære illustration, som dog suppleres af en visuel subversion; en mindre tegning af en kaffedrikkende Mustafa, tilbagelænet i en helt gennemsnitlig Nørrebro-kiosk, komplet med hundelort på fortovet (fig. 4). De to børn, der også er afbildet i den primære illustration, ser op på Mustafa med store øjne, der både kan aflæses som bange og fascinerede, og subversionen tjener således til beroligelse af den implicite børnelæser. Understregningerne »rigtigt« og »skam« sår også tvivl om sandheden i rimets beskrivelse af Mustafa. Her skaber ikonoteksten således det, Nikolajeva kalder kontrapunkt i modalitet, som beskriver en ambivalens mellem virkelighed og fantasi. Skiftende modalitet bruges ofte til at formidle den »objektive« hhv. den »subjektive« virkelighed (ofte barnets opfattelse), og illustrationen af den »vilde« Mustafa og to børn med de opspærrede øjne fokuseret på sabel og vildmand peger på, at historien om sultanens hovedafhugning er en røverhistorie, digtet måske af Mustafa selv eller kvarterets ældre børn (Nikolajeva 2004).

Bogens eneste utvetydigt mimetiske vers er *Alis far*:

*Alis far har overskæg
og knipser så det smælder
Min er skaldet som et æg
Til gengæld har han deller*

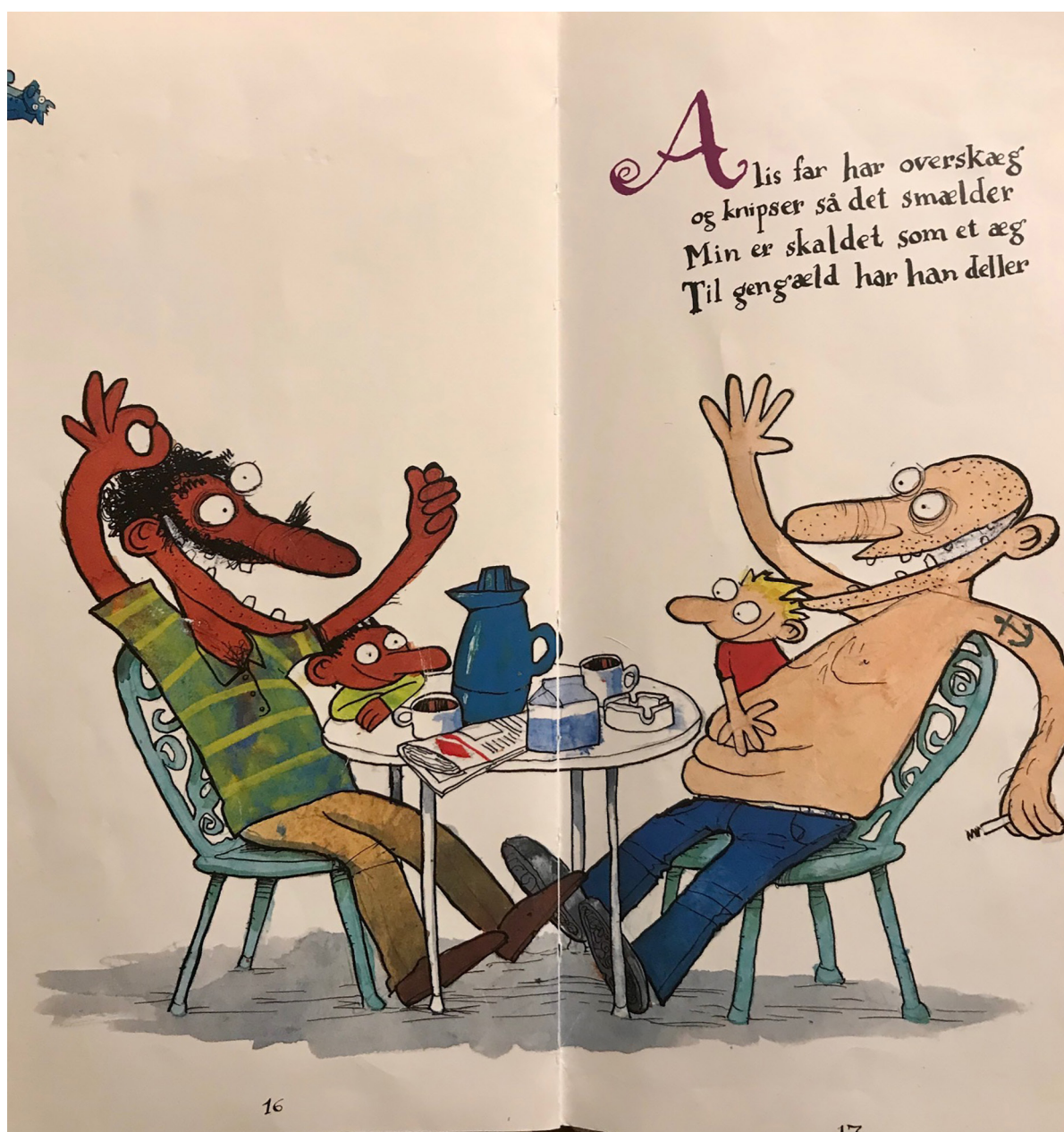

Fig 5: Illustration fra *Mustafas Kiosk* (Strid 1999)

Ikonoteksten formidler her et mere entydigt mellemfolkeligt budskab; et ligeværdigt kulturmøde mellem to fædre som individer, snarere end repræsentanter for hver deres kultur (fig. 5). De karakteristika (overskæg, deller etc), som digtets jeg-fortæller fremhæver, er ikke direkte kulturelt funderede, og illustrationen fokuserer på ligheder og samhørighed. Kulturteoretisk anvender Strid her et pragmatisk kulturbegreb, mens han i rimet om Mustafa bruger det beskrivende, når kioskejerens anderledeshed fremhæves, og figuren fremstår som stereotypi på en indvandrer.

I 2013 blev *Mustafas Kiosk* trukket tilbage i Sverige af forlaget Kabusa, grundet kritik for racisme og islamofobi. Debatten affødtes ifølge bogens danske forlag, da bogens forsidebillede poppede op i søgninger på en nyvalgt politiker ved navn Omar Mustafa. En svensk læser

stillede følgende spørgsmål: »Bør små børn virkelig lære at rime ved hjælp af islamofobi«? (Eichler 2013). Svaret kan næsten kun blive et nej. To mods spørgsmål kunne være: Hvorfor antager kritikeren, at Mustafa er muslim? Og er bogens primære formål vitterlig at »lære børn at rime« eller andre nyttige sprogfærdigheder? Ifølge Strid var hensigten at lave en »... favnende, antiracistisk, skør, Nørrebro-mangfoldig sorte-og-hvide-sammen-agtig bog«. (Villadsen 2013). Bogens mellemfolkelige mål minder om Nour og Noras, men frem for at ignorere fordomme og forskelle, karikerer Strid dem med en mellemøstlige stereotypi. Strid kalder selv rimet »...et kærligt og inkluderende humoristisk portræt af en Københavnerkiosk set med et barns øjne« (Villadsen 2013), og peger her direkte på en non-mimetisk tolkning af Mustafa som børnenes subjektive forestilling. Strofer som: »Og hvis vi spørger ham pænt/ må vi sikkert se hans sabel« indikerer ligeledes, at »vi-fortællerne« er tegningens to børn. Man kan dog spørge, om det er sandsynligt, at det »brune« og lyse barn har samme forestilling om »Mustafa«?

Med en baggrund som satiretegner forsvarede Strid karikaturen således: »Vi har først et ligeværdigt og ikke-racistisk samfund, hvis man kan lave (kærligt) sjov med ALLE. Jeg gør også grin med nordmænd«. (Villadsen 2013). Underforstået: med humor er alt tilladt, også for børn. Samtidig er *Mustafas* billedside tilpasset børn, sammenholdt med Strids avis-satire (fig. 6). Der er skruet ned for det politiske og op for blod, snot og andet der taler til børns sans for det morbide og groteske, stroferne er korte og rimede og illustrationerne myldrer af detaljer. Æstetisk er *Mustafa* således adaptiv, mens bogens provokerende humor og åbne fortolkning ikke adskiller sig væsentligt fra Strids »voksen-univers«. Humor udtrykker det komiske eller morsomme ved en situation, men rummer også en dobbelthed, idet den på én og samme tid kan være både frigørende og fornedrende (Møller, 2013). Spørgsmålet er selvsagt, hvem og hvad der er definerende for om noget er sjovt. Flydende grænser mellem det realistiske og det fantastiske kendetegner alle bogens overvejende nonsens-humoristiske rim, på nær *Alis far*. Den morderiske sultan skal således ikke opfattes mere realistisk end bogens øvrige absurditeter, trods sin hverdagsagtige rolle som kioskejer. Imidlertid kan stereotyper også i vrøvlevers bidrage til at vedligeholde kultur-fordomme uden den nødvendige refleksion, og som svenskbosatte Drude Dahlerup anfører, kan det diskuteres om en racistisk karikatur virkelig er inkluderende humor (Nørgaard 2013).

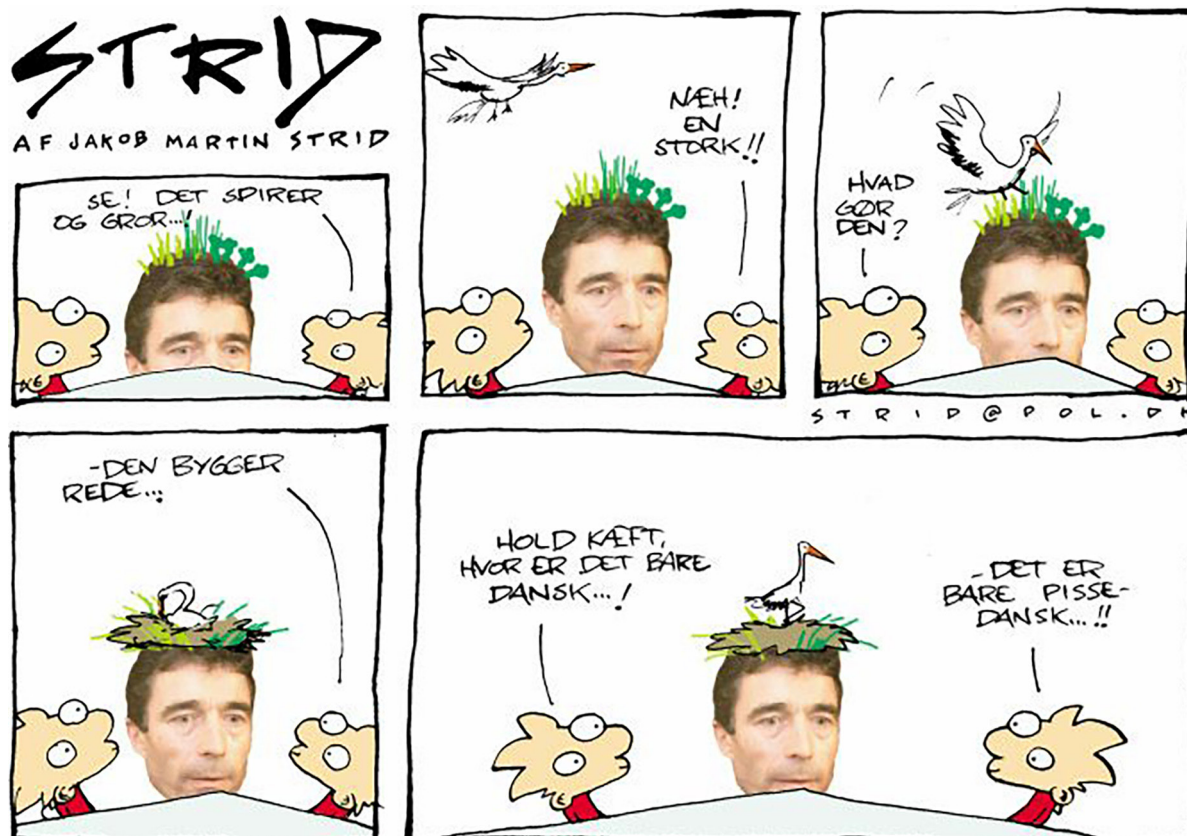

Fig. 6. Strid, Politiken 2003 (Strid 2001-2003)

Strid imødegår selv kritikken med forsikringer om sine antiracistiske intentioner, og argumenterer for, at han laver sjov med alle (Villadsen 2013). Hans værker rummer dog ingen eksempler på dette, men derimod en klar overvægt af gulhårede jeg-fortællere. I hans rim *Araberkomplot* fra rimsamlingen *Min Mormors Gebis* (fig. 7) fremstilles hovedpersonen som en nuttet blond, blåøjet lille pige, hvis mors rabarberkompot stjæles af en flok barbariske, barfodede og tørklædeklædte »arabere«. De stjæler simpelthen dansk kulturarv – rabarberkompotten – og »æder den råt« (Strid 2006). Rimets sproglige leg med ordene »rabarberkompot« og »araberkomplot« er åbenlys og medrivende; man kan dog stille spørgsmålstegn ved illustrationens stereotype og kontrasterende fremstilling af den civiliserede danske pige og mor over for de vilde »fremmede«. Igen er humorens omdrejningspunkt altså »fremmedheden« og et modsætningsforhold mellem »dem« og »os«.

Filosofferne Silas Marker og Vincent F. Hendricks beskriver i *Os og dem* (Marker & Hendricks 2019), hvordan vi taler forbi hinanden i »krænkelsesdebatten«. Debatten om *Mustafas Kiosk* fremstår som et typeeksempel på den polemik der opstår, når begreber som må og bør blandes sammen, og struktur og intention forveksles; når Strid som her argumenterer ud fra intention, mens kritikerne taler om den *effekt* karikaturen har på dem, og når nogle forsvarer *ytringsfriheden*, underforstået hvad man juridisk må, mens den anden fløj taler om, hvad man moralsk/ etisk bør sige, tegne og skrive. Med andre ord er der nok ikke mange, som vil forbyde karikaturer ved lov, hvorimod det kan diskuteres, om man eksempelvis bør citere etno-stereotype karikaturer i børnebøger; om danske forlag som Dahlerup anfører

måske burde fokusere mere på at anerkende minoriteter, frem for at kæmpe for »retten til at krænke« (Nørgaard 2013).

Fig 7: Illustration fra *Min mormors gebis* (Strid 2006)

Strids forsøg på at skabe et »...inkluderende, humoristisk portræt« og dermed understøtte et »...ligeværdigt og ikke-racistisk samfund« er altså heller ikke helt uproblematisk. Ved et gennemsyn af Strids *Mormors gebis* og *Mustafas kiosk* er det således bemærkelsesværdigt, hvor få brune personer, der er illustreret. De optræder i de to rim, hvor kulturmødet er tematiseret og derudover kun i et andet rim, *Mormors gebis*, som hhv. taxachauffør og pizzariaejer. Der fx ingen brune i kødranden af mennesker foran løvens bur i zoologisk have. Man kan sige at stereotypien er konsekvent, men det underminerer den gode intention, at brunheden ikke i højere grad afspejles i illustrationerne. Strid og Paulsen kan anskues som to poler i føromtalt krænkelssdebat: Mens Paulsen helgarderer sig med idealisering og politisk hyper-korrektthed, går Strid i den modsatte grøft med stereotype karikaturer; som de fleste danskere opfatter som uangribelige, fordi det er velment og »bare er for sjov«.

I det følgende vil vi pege på et bud på en billedbog, hvor den inkluderende fortælling i højere grad lykkes.

Den inkluderende fortælling: Kultur som noget vi gør

I 2019 vandt Kristin Roskifte Nordisk Råds litteraturpris med billedbogen *Alle tæller med*; en anderledes tælle- og myldrebog med små fortællinger om forskellige mennesker og deres følelser og sammenflettede liv (fig 8).

Fig 8: Forside fra *Alle tæller med* (Roskifte 2018).

Med sine åbne formuleringer lægger bogen op til dialog med børn om, hvordan kultur er noget, vi *gør* i interaktion med hinanden. Som teksten ved et billede af seks forskellige mennesker: »6 mennesker i en elevator. En af dem er bange for at gå glip af noget. To føler sig ensomme« (Roskifte 2018, s. 6). Fokus er her, som i resten af bogens små episoder, på individuelle frem for kulturelle forskelle.

I mange henseender er *Alle tæller med* en vellykket inkluderende fortælling om det flerkulturelles kompleksitet, som med en fremstilling af kultur som noget pragmatisk, dynamisk og relationelt, frem for iboende og essentielt, fremmer forståelse for forskelligheder og diversitet, uden at forskelle er fortællingernes drivkraft. Barnet opfattes her som en kompetent medlæser, og bogen forudsætter desuden en nysgerrig og opmærksom voksen oplæser, idet ikonoteksten hverken er entydig og forklaret som i *Nour og Nora*, eller ligetil og ligefremt humoristisk som *Mustafas Kiosk*, men kræver personlig stillingtagen.

Gode intentioner og paradokser

Artiklens analyse fokuserer på samspillet mellem værkernes didaktik, børnesyn og kulturforståelse, hvor de adskiller sig på en række punkter. Mens *Mustafa* med grotesk humor og tvetydig modalitet opfatter barnet som en kompetent læser, tager *Nour og Nora* såvel barnet som den voksne læser ved hånden med »brugsanvisning« og sikrer med anvendelse af positiv benævnelse, stilisering og udtalte moraler, at vi ikke misforstår eller overser pointerne. Bøgerne anvender således forskellige virkemidler med grundlæggende samme ærinde; at fremme mellemfolkelig forståelse og inklusion.

Trods den inkluderende hensigt fremstår kulturforståelsen ambivalent i både *Mustafa* og *Nour og Nora*. Analysen peger således på flere paradokser i børnesyn og især fremstillingen af kultur møderne. I *Nour og Nora* fører målet om at bidrage til positiv samtale om forskellige kulturer til en idealiseret fremstilling af mødet, og forordets anerkendelse af børn som kulturbevidste undsiges dermed implicit (Paulsen 2018). Ikonotekstens primært beskrivende kulturforståelse er, med en forenklet tematisering af etnicitet og kultur, ligeledes ikke entydigt inkluderende. Et ældre eksempel på, hvordan tematisering af etnicitet og kulturforskelle kan være med til at vedligeholde stereotyper, er Egon Mathiesens *Fredrik med bilen* (Mathiesen 1944), hvor drengen Fredrik kører ud i verden for at finde de gule, røde, brune og sorte børn. *Fredrik med bilen* fremhæves som flere af Egon Mathiesens værker oftest for sine æstetiske kvaliteter og som visuelt nyskabende for sin tid, men i denne sammenhæng er vi optaget af dens fremstilling af etnicitet. Mathiesens pointe var utvivlsomt antiracistisk; at alle børnene er del af samme menneskefamilie. Det ændrer dog ikke på, at hvide Fredrik er det »rigtige« menneske; han repræsenterer civilisationen og har bilen og styringen (fig. 9), og de »kulørte« børn er stereotyper af vestens forestilling om »de andre«; som i Kina, hvor »...alle børn har gule kinder, alle børn har skæve øjne«, eller i Afrika, hvor de »sorte« har »...sorte kinder, hvide tænder store, røde læber« (fig 10) (Mathiesen 1944). Sandsynligvis vil de fleste børn, uanset hudfarve, identificere sig med Fredrik; jfr. *Dukketesten* (Preisler 2008).

Helt så objektiviserende er fremstillingen i *Nour og Nora* ikke, men Nora fremstår også her som den »almindelige« pige, som med eksemplarisk åbenhed og tolerance inkluderer Nour, den eksotiske anden, i det danske samfund. Tolerancen kan let få en bismag af det, Philip Nel benævner »generous condescension«, hvor narrativet »...vi er alle ens« ifølge Christopher

Myers leder til en frygt for forskelle (Nel 2018, s. 206). Den underliggende »nedladdenhed« og udjævning af forskelle er dog mere åbenlys i *Fredrik*, som med et nutidigt blik er mere etnocentrisk end *Nour og Nora*. Fredrik som den tolerante »frelser«, der forener alle klodens børn i én glad farvepalette (fig. 9) kan dog ses som nært beslægtet med Noras rolle som farveblind, inkluderende kraft.

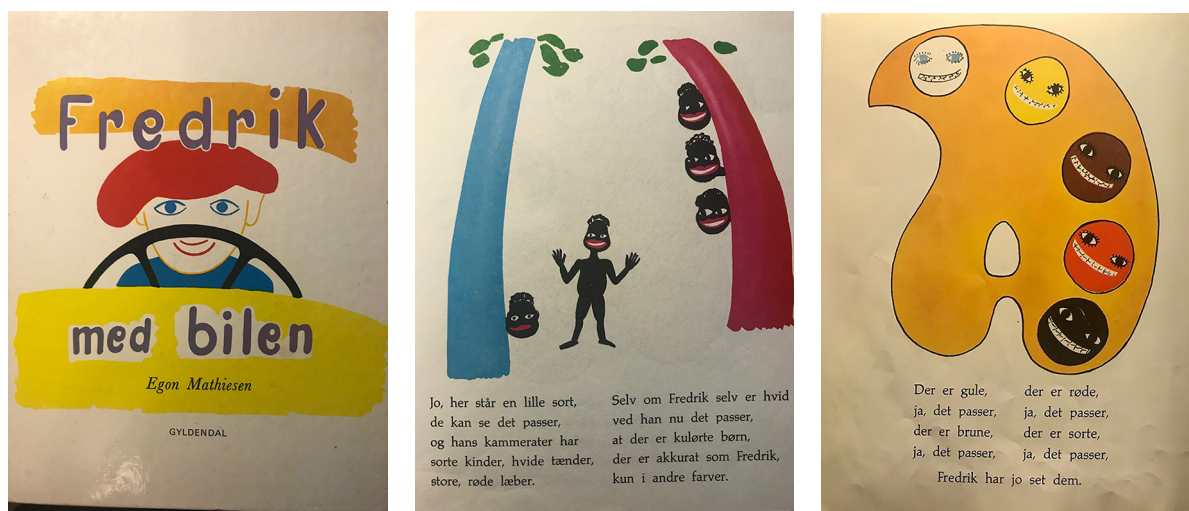

Fig. 9-11: Illustrationer fra *Fredrik med bilen* (Mathiesen 1944)

Det kan indvendes, at enhver bog skal ses i sin historiske kontekst, og at der ikke vandrede mange gule, røde eller sorte børn rundt i 1940-ernes Danmark. Men når en billedbog opnår klassikerstatus og fortsat genoptrykkes, senest i *Aben Oswald og andre fine historier* (Mathiesen 2011), kan det være nødvendigt at reflektere over, hvordan bogen potentielt bliver modtaget af sine børnelæsere, der ikke kan forventes at have en historisk metaforståelse. Vi mangler at vide, hvordan det konkret opleves at læse om »skæve øjne« og »store, røde læber« for børn fra fx Somalia og Kina. Som Nina Christensen påpeger, kan man sagtens anerkende en bogs litteraturhistoriske værdi, og samtidigt »...tage højde for, hvordan et nutidigt barn reagerer på stereotyper« (Nielsen, P. 2019).

I lighed med *Nour og Nora* fremstiller *Fredrik* også visse forskelle, som madkultur eller højtider, som noget positivt og spændende, imens andre mere konfliktpotentielle forskelle, som familiekultur og selvbilleder ignoreres og simplificeres i budskabets tjeneste, med en opfattelse af barnet som et uskyldigt og ufærdigt væsen, der skal formes med dannelseslitteratur.

Heroverfor anvender Strid en langt mere direkte tilgang til kulturelle forskelle, når han i *Mustafas Kiosk* leger med en kulturel og etnisk stereotypi, ud fra en betragtning om, at børn forstår al slags humor, og at man først er rigtigt inkluderet, når andre kan lave sjov med en.

Også Strids tilgang rummer dog et paradoks; for på hvilken måde understøtter en negativ stereotypi et antiracistisk budskab? Og bør ytringsfriheden omgås med større hensyn til samfundets minoriteter?

At læse med ubehag

Både *Nour* og *Nora* og *Mustafas Kiosk* rummer således implicite paradokser og selvmodsigelser i deres kulturforståelse og børnesyn, og lykkes dermed ikke helt med at fremmane et »flerkulturelt vi« (Jensen 2018, s. 205), trods forfatternes eksplicite intentioner om at styrke inklusion og mellemfolkelig forståelse. Men hvad stiller man op med litteratur, som kan opfattes sårende af nogle? Nel har bedrevet omfattende forskning på området, men i en amerikansk kontekst, og der savnes grundigere forskning i etnicitet og kulturforståelse i børnelitteratur og -kultur i Danmark.

»*Det værste er tolerance*«. Med dette polemiske citat (Jensen 2018, s. 15) pointerer Zygmunt Bauman, at tolerance kan være farligere end åbenlys konflikt, idet den slører forskelligheder frem for at gå i dialog og opbygge gensidig respekt; jævnfør Philip Nel om tolerance som »generøs nedladdenhed«. Nel understreger ligeledes, at »...*tolerance er ikke det samme som respekt for forskellighed*« (Nel 2018, s. 206). Den »tolerante« udjævning af forskelle og konflikter er en anden betænkelighed ved anvendelse af opdragende børnelitteratur som *Fredrik med bilen* eller *Nour og Nora* som redskab til kulturforståelse; og samtidigt spænder de ben for deres eget budskab med iscenesættelsen af den tolerante, hvide hovedperson.

Så mens stereotyper iscenesat som bramfri humor måske ikke fremmer interkulturel forståelse, er en idealisering af kulturmødet heller ikke nødvendigvis hensigtsmæssig, eller sikret mod stereotyper. En åben dialog med børn forudsætter genuint åbne spørgsmål, som det fx ses i *Alle tæller med*, og dermed også en mere konsekvent pragmatisk og dynamisk kulturforståelse.

Derudover er det vigtigt at huske, at diskussioner om litteratur til børn handler nok så meget om formidling, og dermed en refleksion over, hvordan vi voksne vælger – og fravælger – litteratur til børn, og læser vore egne kulturelle forforståelser med ind i formidlingen af dem. Her har Nel en central pointe om mødet med racisme eller anden diskrimination i børnelitteratur; at vi frem for at springe over, bagatellisere eller bortforklare skal øve os i at turde læse med ubehag, også sammen med børn, og dermed åbne for kritisk refleksion.

Referencer

Primærlitteratur (børnelitteratur)

Jensen, T. B. (1955). *Trine kan...* København: Høst & Søn.

Mathiesen, E. (1944). *Fredrik med bilen*. København: Gyldendal.

Mathiesen, E. (2011). *Aben Osvald og andre fine historier*. København: Gyldendal.

Paulsen, C. K. (2018). *Nour og Noras første dag i børnehaven*. København: Camilla Kaj Paulsen Forlag.

Rasmussen, H. (2019). *Abrakadabra og andre børnerim*. København: Gyldendal.

Rasmussen, H. (2019). *Jeg vil tælle stjernerne og andre børnerim*. København: Gyldendal.

Roskifte, K. (2018). *Alle tæller med*. Helsingør: ABC Forlag.

Strid, J. M. (1999). *Mustafas Kiosk*. København: Forlaget Politisk Revy.

Strid, J. M. (2008). *Min Mormors Gebis*. Valby: Borgens Forlag.

Sekundærlitteratur (faglitteratur):

Boysen, S. (2017). *Kan en struds være racistisk? – om intralinguale oversættelser af ældre danske billedbøger*. Babelfisken.dk, 17.08.2017. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://www.babelfisken.dk/2017/08/17/kan-en-struds-vaere-racistisk-om-intralinguale-oversaettelser-af-aeldre-danske-billedboeger-2/>

Christensen, L. Ø. (2010). *Børnekulturen mellem kunst og pædagogik*. Kandidatspeciale v. institut for Æstetik og Kultur, Aarhus Universitet, Aarhus. Lokaliseret d. 7.9. 2020, fra <http://docplayer.dk/11440198-Mellem-kunst-og-paedagogik.html>

Christensen, N. (2003). *Den danske billedbog 1950-1999*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Christensen, N. (2014). *Frit valg på alle hylder? Når voksne bestemmer, hvad børn skal læse*. Litteratursiden.dk, 19.12.2014. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://litteratursiden.dk/index.php/artikler/frit-valg-pa-alle-hylder-nar-voksne-bestemmer-hvad-born-skal-laese>

Christensen, P. E. (2013). *Dansk børnebog beskyldes for racisme i Sverige*. Dr.dk, 19.04.13. Lokaliseret d. 07.09.20, fra

<https://www.dr.dk/nyheder/kultur/boeger/dansk-boernebog-beskyldes-racisme-i-sverige>

Daugaard, L. M. & Johansen, M. B. (2012). Tosprogede børns møde med metafiktion i en postmoderne billedbog. In: *Nordic Journal of ChildLit Aesthetics, Vol. 3, 2012 (Issue 1)*. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.3402/blft.v3i0.18078>

Hendricks, V. F. (2019). Tre måder, vi taler forbi hinanden i 'krænkelsesdebatterne'. Videnskab.dk, 21.08.2019. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://videnskab.dk/kultur-samfund/tre-maader-vi-taler-forbi-hinanden-i-krankelsesdebatterne>

Holten, E. (2015). 'Børnelitteraturen har også et ansvar for ikke at bidrage til racisme'.

Information, 22.05.2015. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://www.information.dk/kultur/2015/05/boernelitteraturen-ogsaa-ansvar-bidrage-racisme>

Jensen, I. (2018). *Grundbog i kulturforståelse* (3. udgave). København: Samfundslitteratur.

Juncker, B. (1998). *Når barndom bliver til kultur – om børnekulturel æstetik*. København: Forum.

Juncker, B. (2006). *Om processen. Det æstetiskes betydning i børns kultur*. København: Tiderne Skifter.

Kampmann, J. (2003). Udviklingen af et børnekulturelt pædagogisk blik. In: Tufte, Birgitte, Kampmann, J. & Hassel, M. (red.): *Børnekultur – et begreb i bevægelse* (s. 86-97).

København: Akademisk Forlag.

Krasnik, B. (2013). Danske børnebøger skaber debat i udlandet. Etik.dk (Kristeligt Dagblad), 30.04.13. Lokaliseret d. 07.09.20, fra

<https://www.etik.dk/hverdagsetik/danske-borneboeger-skaber-debat-i-udlandet>

Marker, S. L. & Hendricks, V. F. (2019). *Os og dem*. København: Gyldendal.

Nel, P. (2017). *Was the Cat in the Hat Black? The Hidden Racism of Children's Literature, and the Need for Diverse Books*. Oxford: Oxford University Press.

Nielsen, M. R. (2019). *Børnerim uden 'hottentot': Gyldendal fjerner klassiske rim fra kendt forfatters værk*. Dr.dk, 15.05.2019. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://www.dr.dk/nyheder/kultur/boeger/boernerim-uden-hottentot-gyldendal-fjerner-klassiske-rim-fra-kendt-forfatters>

- Møller, M. (2013). *Latter kan mere end at latterliggøre: Humors funktion som retorisk strategi, ventil og kreativ ressource*. Tidsskrift for Medier, Erkendelse Og Formidling, 1(2), 23–38.
- Nielsen, P. (2019): *Jeg skelner ikke mellem god og dårlig litteratur. Halfdan Rasmussen og Anders And er gode på hver sin måde*. Information.dk, 25.01.2019. Lokaliseret d. 15.12.20 fra <https://www.information.dk/kultur/2019/01/skelner-mellem-god-daarlig-litteratur-halfdan-rasmussen-anders-and-gode-paa-hver-maade>
- Nikolajeva, M. (2004). *Billedbogens puslespil*. København: Høst & Søn.
- Nørgaard, S. P. (2013). *Sverigesdanser: Danmark kæmper for retten til at krænke* Jyllands-Posten, 22.04.2013. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://jyllands-posten.dk/kultur/ECE5360986/sverigesdanser-danmark-kaemper-for-retten-til-at-krænke/>
- Olsen, A.-C. (2019). *Det er ikke censur at fjerne Halfdan Rasmussens racistiske børnerim*. Information, 24.05.2019. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://www.information.dk/debat/2019/05/censur-fjerne-halfdan-rasmussens-racistiske-boernerim>
- Paulsen, C. K. (2019). *Sociolog: Sådan kan du tale med dit barn om Rasmus Paludan og racisme*. Kristeligt Dagblad, 15.05.2019. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://www.kristeligt-dagblad.dk/debatindlaeg/sociolog-rasmus-paludan-er-en-reminder-om-hvor-vigtigt-det-er-tale-med-boern-om-racisme>
- Preisler, H. (2008). *Dukketesten* (kortfilm). Institut for Menneskerettigheder, menneskeret.dk, 01.01.2008. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://menneskeret.dk/udgivelser/dukketesten>
- Preisler, H. (2008). *Dukketesten: Kontaktinfo og kommentarer*. Institut for Menneskerettigheder, menneskeret.dk, 01.01.2008. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/laeringsportalen/Bilag%201%20til%20Dukketesten.pdf>
- Rasmussen, A. B. (2018). *Voksne har svært ved at acceptere, at deres barndomsyndlingsbøger er racistiske*. Information.dk, 26.10.2018. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://www.information.dk/kultur/2018/10/voksne-svaert-ved-acceptere-barndoms-yndlingsboeger-racistiske>
- Strid, J. M. (2001-2003). *Strid i politiken* (Online index). Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://wo.dk/~chlor/strid/index.php?n=29>
- Sørensen, A. S, Høystadt, O.M, Bjurström, E. & Vike, H.(2010). *Nye kulturstudier. Teorier og temaer*. København: Tiderne skifter.
- Villadsen, J. A. (2013). *Forfatter svarer på racismeanklager*. Jyllands-Posten.dk, 01.03.2013. Lokaliseret d. 07.09.20, fra <https://jyllands-posten.dk/kultur/article5356514.ece/>

Om forfatterne

Ditte Andreassen er Master i Børne- og ungdomskultur – medier og æstetiske læreprocesser (MBU). Hun er uddannet illustratør fra Designskolen Kolding (2007) og har bl.a. illustreret 7 billedbøger for børn. Hun har de sidste 11 år undervist i tegning og billedkunst i Billedskolen Kolding, og siden 2011 været ansat i Designbørnehuset Sanseslottet, en daginstitution med særligt fokus på æstetiske processer. Hun er især optaget af leg, æstetiske processer og i billedbøger og andre former for visuelle fortællinger.

Helle Hovgaard Jørgensen er ph.d. med afhandlingen Media literacy gennem leg i børnehaveklassen (2018). Hun har været ansat på pædagoguddannelsen i Odense de sidste 12 år og har siden 2012 fungeret som ekstern lektor på Master i Børne- og ungdomskultur – medier og æstetiske læreprocesser (MBU). Hun er mag.art. i Litteraturvidenskab og semiotik og særlig optaget af leg, narrativitet og media literacy og af at undersøge børns perspektiver på deres hverdagsliv.